

Pavasario sausra ir kritulių stygius sudarė palankias sąlygas masiniams spygliuočių medžių kenkėjų židiniams plisti. Siekiant išvengti vabzdžių plitimo, miškininkai intensyviai žvalgo spygliuočių medynus, likviduoja kenkėjų židinius bei taiko sanitarines miško apsaugos priemones.

Valstybinių miškų urėdijos (VMU) bei Valstybinės miškų tarnybos (VMT) specialistai pastebi, kad 2023 metais sanitariniu požiūriu nepalankiausia padėtis Lietuvos miškuose fiksuojama 40 metų ir vyresniuose eglynuose. Šių metų pavasarį vyravus karštiesiems ir sausiems orams, aukšta temperatūra ir lietaus nebuvimas lėmė pagrindinio eglynų kenkėjo žievėgraužio tipografo pagausėjimą – agresyviai puolami žali eglių medžiai, vėjavartos bei vėjalaūžos.

„Šiomet fiksuojamas gausiausias eglynų pagrindinio kenkėjo – žievėgraužio tipografo vabalų kiekis per paskutinius du dešimtmečius, todėl šiais metais pagrindinis dėmesys skiriamas pusamžių ir vyresnių spygliuočių medynų žvalgymui, medyno sanitarinės būklės vertinimui, ir esant poreikiui kenkėjų apniktų medžių pašalinimui iš miško“, – sako Valstybinių miškų urėdijos generalinis direktorius Valdas Kaubė.

Valstybinė miškų tarnyba informuoja, kad eglynus naikinančio vabalo – žievėgraužio tipografo (*Ips typographus* L.) populiacija, lyginant su tuo pačiu 2022 metų laikotarpiu, išaugo dvigubai, o lyginant su 2021 metais – trigubai. Tokį pagausėjimą lėmė trejus metus pasikartojantys sausų ir kaitrių orų laikotarpiai, pernai rugpjūčio mėnesį vyravę ekstremaliai karšti ir sausi orai bei šių metų balandžio – birželio sausi ir saulėti orai.

Žievėgraužis tipografas yra ypač pavojingas miško kenkėjas. Lietuvoje iš visų miško kenkėjų jis gali padaryti didžiausią žalą. Šie vabalai apninka paprastąją eglę, retais atvejais – kitų rūšių egles, pušį, pocūgę, maumedį ir, maitindamiesi, išgraužia po jų žieve takus. Taip jie pažeidžia gyvybiškai svarbius audinius, kuriais medis apsirūpina maisto medžiagomis. Tuomet jau lieka tik laiko klausimas, kada šių kinivarpu apnikti medžiai nudžius. Be to, šie vabalai dar platina ir patogeninius *Ophiostoma* ir *Ceratocystis* grybus, sukeliančius medienos mėlynimą ir puvinį, tuo pagreitindami medžio žūtį.

Pasak Valstybinės miškų tarnybos Miško sanitarinės apsaugos skyriaus vedėjo Virgilijaus Vasiliausko, pagausėjimas nustatytas vykdant kasmetinę žievėgraužio tipografo stebėseną. 2023 m. birželio 20 – 22 dienomis buvo atlikta į gaudykles pakliuvusių šių skraidančių vabalų trečioji apskaita. Absoliučiai daugiausiai žievėgraužio tipografo vabalų sugauta Raseinių regiono miškuose, mažiausiai – Tauragės ir Šilutės. Bendras žievėgraužio tipografo skaitlingumas padidėjo visuose regionuose, kuriuose vykdoma stebėseną. Labiausiai kenkėjų

pagausėjo Telšių, Anykščių ir Raseinių regionuose. Juose vidutiniškai sugauta net tris kartus daugiau vabalų, nei pernai. Daugiau nei dvigubai žievėgraužio tipografo populiacija išaugo vienuolikoje regionų.

1. Vasiliauskas sako, kad, lyginant su 2014 metų tuo pačiu laikotarpiu, kuomet buvo užfiksuota gausiausia žievėgraužio tipografo populiacija per visą 20 metų stebėjimų laikotarpį (stebėsena vykdoma nuo 2003 metų), 2023 metais viena gaudykle vabalų sugauta vidutiniškai 47 procentais daugiau. Tai rodo, kad žievėgraužio tipografo populiacija nuo labai negausaus lygio pasiekė rekordines aukštumas per praėjusius dvejus metus. Per pirmas 9 stebėjimo savaites 132 gaudyklėmis buvo iš viso sugauta gerokai virš pusantro milijono žievėgraužio tipografo suaugėlių.

Šių metų ekstremaliai sausringa gegužė ir birželio pradžia buvo palankūs masiniam kinivarpų skraidymui ir dauginimuisi. Vegetacijos pradžioje įsivyravę sausros eglėms sukėlė didelius stresus, buvo labai nepalankios medžių stabilumui ir jų sugebėjimui apsiginti nuo kenkėjų atakų. Vien per šių metų birželio pirmas dvi dekadas valstybiniuose miškuose žievėgraužio tipografo pakenkimo židinių buvo registruota net 473 ha plote. Ten dėl kenkėjo apnikimo nudžiūvo beveik 100 tūkstančių kietmetrių eglių. Toks kiekis yra beveik 5 kartus didesnis nei pernai per tą patį laikotarpį.

Ypač gausi kinivarpų populiacija ir sparčiai didėjantys džiūstančių eglynų plotai reikalauja labai atsakingai ir neatidėliotinai vykdyti būtinas miškų sanitarinės apsaugos priemones. Valstybinės miškų tarnybos specialistai atkreipia miškų savininkų ir valdytojų dėmesį, kad stebimas aktyvus augančių žalių eglių apnikimas. Jose žievėgraužio tipografo pirmoji generacija jau baigia vystytis ir pradės masiškai pulti naujas egles.

Visų Lietuvos regionų privačiuose miškuose yra nesutvarkytų nudžiūvusių ir džiūstančių eglių, kurias kenkėjas apniko pernai. Taip pat miškuose kaupiasi dideli kiekiai laikomos spygliuočių paruoštos medienos, kuri gali būti kenkėjo pasidauginimo ir plitimo šaltiniu. Valstybinė miškų tarnyba primygtinai rekomenduoja visiems miško savininkams ir valdytojams žvalgyti pusamžius ir vyresnius eglynus, ypač tuos, kuriuose kenkėjų židiniai jau buvo pernai. Labai svarbu laiku pastebėti ir pašalinti iš miško žalias apniktas egles, jų vėjavartas, vėjalaužas ir labai pažeistus medžius bei užtikrinti medienos apsaugą miško sandėliuose. Birželio – rugsėjo mėnesių laikotarpiu reiktų susilaikyti nuo pagrindinių ir einamųjų miško kirtimų vykdymo eglynuose ir pušynuose, o tuomet laiku atlikti sanitarinius miško kirtimus. Informaciją ir rekomendacijas, susijusias su žievėgraužio tipografo apniktu eglių tvarkymu, galima rasti čia.

Valstybinių miškų urėdija primena, kad 2022 m. Ignalinos rajone paprastojo pušinio

pjūklelio kenkėjo išplitimo židinyje pavojingi pakenkimai VMU patikėjimo teise valdomuose valstybiniuose miškuose buvo fiksuoti 1063,60 ha plote (bendras plotas su privačiais miškais 2022 m. sudarė 1192 ha), kuriuose paprastojo pušinio pjūklelio lervos nugraužė nuo 30 % iki 100 % spyglių. Taip nugraužus spyglius, pušų prieaugis labai sumažėja, o pakartotinai apgraužus – pradeda džiūti, apsilupusias pušis užpuola medžių liemenų pavojingi kenkėjai. Pušys atsparesnės spyglių netekimui už egles, todėl net 100 proc. nugraužus spyglius ir dalį pumpurų, pušų lajos atsinaujina. Jeigu spygliai nugraužiami antrus ar trečius metus iš eilės, medžiai ar jų lajų viršūnės pradeda džiūti.

2023 m. pavasarį nuspręsta, kad pušinio pjūklelio masinio išplitimo židinyje naikinamosios priemonės nebus vykdomos, nepritarus Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijai, nurodant miškus palikti natūraliai ekosistemos raidai. Todėl šio kenkėjo išplitimo židinyje miškus prižiūrintis Valstybinių miškų urėdijos Ignalinos regioninis padalinys, vadovaudamasis Valstybinės miškų tarnybos rekomendacijomis, vykdo profilaktines priemones, didinančias medynų natūralų atsparumą ir stabilumą.

Valstybinių miškų urėdijos specialistai nuolat žvalgo miškus, siekdami kuo anksčiau pastebėti susidarančius kenkėjų židinius. Tokius aptikus, miškininkai imasi priemonių jiems likviduoti ar kenkėjų keliamai žalai mažinti – sanitariniais miško kirtimais iškertama žalių eglių vėjavartos, vėjalaužos, snieglaužos ir labai pažeisti medžiai iki medžių liemenų pavojingų kenkėjų apsigyvenimo juose, taip pat spygliuočiai, kuriuose apsigyveno medžių liemenų pavojingi kenkėjai iki pirmųjų lėliukių susiformavimo. Iškirtus šių kenkėjų užpultus medžius, jie šalinami iš miško, naudojamos biocheminės apsaugos priemonės.

*Valstybinių miškų urėdijos ir Valstybinės miškų tarnybos informacija.*

